

A POZSONYI
KERESKEDELMI AKADEμία
alulirt igazgatója által az intézetet látogató vidéki
ifjak számára családja körében szervezett
benlakó intézet (internátus)

f. évi szeptember 1-én megnyílik.
Prospektust kívánatra készséggel küld
4251 **Jónás János igazgató.**

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

AZ

OLCSÓ KÖNYVTÁR
legújabb megjelent füzetei:

- 268. füzet. **Ulána.** Beszély. Irta *Krasovszky I. Ignác.* Lengyelből fordította Timkó Iván. Füzete 30 kr.
- 269. **Deák Ferencnek az 1861-dik évi országgyűléstől elfogadott két följelentése.** Közli *Könyi Manó.* Füzete 30 kr.
- 270. **Csikós.** Eredeti népszimnű három szakaszban. Irta *Szigligeti Ede.* Füzete 30 kr.
- 271. **Az örökség.** Beszély. Irta *Sandauer Gyula.* Franciaából ford. Gyulai Farkas Füzete 40 kr.
- 272. **A nagy Galeotto.** Dráma három felvonásban, egy előjátékkal. Irta *Echegaray Josef.* A spanyol eredetű. Irta *Patthy Károly.* Füzete 40 kr.
- 273. **Pascal gondolatai.** Franciaából fordította Béri Gyula. Füzete 50 kr.
- 274. **Bonst és Andrássy 1870- és 1871-ben. Irta *Könyi Manó.* Füzete 30 kr.**
- 275. **A bészépkori magyar irodalom stíljáról. Irta *Imre Sándor.* Füzete 20 kr.**

Különös figyelemre méltó!

DR. FORTI WUNDPLASTER. A hirneves Dr. Forti-féle sebtapasz
mely rendkívül győztes, elszáradt, érlelt, fájdalomcsillapító hatással bír, leggyorsabb, legbiztosabb és egyszerűbb gyógyulást okozó különösen hajókban. Egy csomag ára 50 kr. nagyobb csomagé 1 frt. használati utasítással együtt postán küldve 20 krral több.

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész úrnál Király-utca 12. sz.
Bécsben: Pleban Xav. Ferenc a régi cs. k. labori gyógyszerárban, István tér 1. sz., Dr. Girtler gyógyszerárban, Freung 7. sz., Scharrer Konrad gyógyszerárban, Mariahilferstrasse 72. sz., Fritz G. és R., Baumstrasse 5. sz., Raabe Bruno 1., Bäckstrasse 1., Drogistákalm. Prágában: Füst József gyógyszerárban, Porčí 1071. Grácban: Nedwed A. gyógyszer. a Mürten. Budapesten: Schernhoffer K. győgt. Kristóf-ter sarkán, Ibo N. gyógyszerárban, V. ker. Nádor-utca 3. sz. Buday E. városi gyógyszerárban, Városház-tér 9. Fülöp F. gyógyszer. Dorottya-utca 6. sz. Urbán J. király-utca 93. sz. Krieger György Kálmán-ter. Bara Zeigmond márokkói utca 2; továbbá Thalmyer és Seitz, nádor-utca 10. Kochmeister Fr. utódnál, nagy korona-utca 32. Nerada Mándor, háttan-utca 7. sz. Drogistákalm. Telkessy J. városi gyógyszerárban, Vlassek E. gyógyszerár a Krieger-utca sarkán, Jánostér. Frum J. gyógyszerésznél Viziváros, fő-utca. Moldoványi J. gyógyszerésznél, Viziváros, fő-utca. Eisendorfer G. gyógyszer. Tabánban (Háczváros) Palota-utca és Dévay Szőlősy J. győgtárban, Kristinaváros, Karacsony-utca sarkán, Acsoy Károly József, Aradon: Rozsnyai M. és Schaffer A. gyógyszer. Balaton-Füred: Orbán J. Balassa-Gyarmaton: Cservenyák Gy. és Herepely K. B.-Csabán: Varságh B. Berettyó-Ujfalu: Tannassy Géza. Debreczenben: dr. Rothácsky V. E., Tannassy K. G. G. Orvosi G. Mihailovics István és Murakóy K. Duna-Földvár: Nádhely P. Egerben: Köllner Lorincz gyógyszer. Eperjesen: Krivos Gy. Korn V. és Makoviczky J. Ersekújvárott: Conleger J. Eszéken: Dimes J. G. és David Gy. gyógyszerárban. Győngyösön: Meres K. és Baruch J. Győrött: Lip-poczy M. és Siffling K. H.-Radhason: Farkas Ö. Huson: Kerestesz J. és Schmidt K. Jászberényben: Merkl J. Kalocsán: Horváth K. Kaposvárott: Czollner V. és Babochay K. Karcag: Balthory B. Kassán: Megay G. és Wandraschek K. Korlát F. Kisménfő: Gensersich C. A Kis-Várda: Kihny J. Komáromban: Schmidbauer A. Árcsner M. és Kovács Arisztid. Léván: Medveczky S. Losoncban: Kirchner D. és Pokorny L. Mező-Kövesdán: Fridly B. Mező-Kisvárdán: Rátó Gy. Mező-Kövesdán: Kiss F. Miskolcban: valódi munkájában csak Dr. Szabó Gyula és Ujházy Kálmán kapható. H.-Beeskereken: Kovács S. Nagy-Kanisán: Prager Béla. Nagy-Károlyban: Füleky P. Nagy-Körösn: Müller I. N.-Szombaton: Csepessy H. N.-Váradon: Huszella M., Molnár J. és Herich S. Nyir-székelyben: Koranyi J. Szeged: Aik. gyógyszer. és Kovács S. Nagy-Kál-lon: Hvezda K. Pakson: Malatinszky S. Fécsett: Sipőcz J. Pozsonyban: Erdy István Patnokon: Fekete N. Eimaszombaton: Hamallár K. Rostonyon Pösch J. gyógyszer. örökös és Hirsch J. N. S.-A.-Ejtelén: Zimsky J. Sopronban: Gráner J. Szigetváron: Szaborsky L. Szathmáron: Bónin J. Dr. Lengyel M. és Literácy E. Szarvason: Barta E. Szegeden: Barcsay K. és Keresztes S. Sz.-Fehérvárott: Diebels Gy., Braun L. és Rieger B. Székely-hádon: Szabó J. Szentesen: Várady L. és Podhrádszky L. Szolnokon: Kerkessy F. Szombathelyen: Rudolf A. Szarván: Momo I. Temesvárott: Tárcazy I. és Jalner C. M. Tescsán: Ágoston Gy. T.-Ujlakon: Hoyko G. Tokajban: Czigányi B. Tolján: Gombócs L. Tormallán: Ursinyi Zs. Ungvárott: Bone L. Lam S. Hoffmann B. Kraus A. Speck J. és Lukovics M. Václon: Frischmann F. Veszprémen: Gaál S. Vassprémben: Ferenczy K. és Szili Horváth P. Villányon: Csató Gy. Gyula, Zilahon: Unger G. Zirczen: Tefjel J. Erdélyben: Brasón: Mann és Izay. Deesen: Róth P. Fogarason: Gálm Róth. Kolozsvárott: Valentini A. Gombócs A. Wolf J. és Dr. Ember Bogdan. Kézd-Vásárhelyen: Kovács F. M.-Vásárhely: Bucher M. Nagy-Székelyben: Molnár J. C. Szepesi-Szent-Györgyön: Betez B., Öves F. és Barabás F. Szászváron: Gráfus J. Vajda-Menyháza: Dr. Juchó F. Ezen kitűnő hatással, nem eléggé ajánlható gyógytápszert készítője FORTI LÁSZLÓ. Lak.: Budapest, I. k., Nádor-utca 3.

A BUDAPESTI
kereskedelmi Akadémia

f. évi szept. hó 1-én az V. ker., Alkotmány-utca 11. sz. a. fekvő épületében harmincznegyedik évfolyamát nyitja meg. — Midőn ezt a szülők és gyámok figyelmébe ajánljuk, megjegyezzük, hogy az intézet céljai: a kereskedő pályára lépő fiatal embereket az általános műveltség alapján a kereskedői hivatásra, még pedig ennek felsőbb ágaira is minden tekintetben alaposan előkészíteni, őket nemesak értelmi és szaktudományi, hanem erkölcsi és nemzeti irányban is nevelni, és még mielőtt a kereskedésbe lépének, az iskolától telhetőleg gyakorlati tekintetben is kiképezni. — A három évi tanfolyamból álló intézet igazgatását, szervezetét, tantervét és a felvételi feltételeket tárgyzó értesítőt az igazgatóság kívánatra bérmentesen megküldi.

Ugyancsak az igazgatóság készséggel ad felvilágosítást az intézetben fennálló és a fővárosi kereskedő-tes-tületek, valamint az intézet vezérő-bizottsága által alkotott alapítványi tandíjmentes helyeket és a tandíjmentesség elnyerését illetőleg. — Azon ifjak, kik az intézetben érettségi vizsgálatot tesznek, fel vannak jogosítva, hogy hadkötelezettségüket mint egyévi önkéntesek teljesítsék. — Az intézettel egy évi kereskedelmi szaktanfolyam áll kapcsolatban oly ifjak számára, kik gimnásiumi vagy reáliskolai érettségi bizonyítványt nyertek vagy valamely másnemű szakiskola végbizonyítványával rendelkeznek és tisztán a kereskedelmi szaktudományokat egy év alatt elsajátítani óhajtják. — Budapesten, V., Alkotmány-utca 11. sz. 1890. augusztus havában.

A budapesti kereskedelmi Akadémia igazgatósága.

Dr. Lengyel Fr.-féle nyirfabalzsam.
Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzsét megfúrjuk, emberemlékezet óta mint a legfinomabb szeszes szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a feltaláló utasítási szerint, hal szammá alakították át, csak akkor nyert gyógyzóval csodálatos hatást. Ha este megkenjük vele az arcot vagy más bőrrészeket, akkor másnap csaknem észrevehetően pikkelyek válnak le a bőrről, a mely ezáltal fehérré és gyöngéddé válik. Ezen balzsamkíséjítia az arcon a ráncokat és himlőhelyeket, ifjú arczsint, a bőrrék fehérséget, gyöngédséget és üdöséget kölcsönöz; a legvörösebb idő alatt eltávolítja a szemlő, májfoltot, anyajegyeket, orrvérseget, bőrháttat és a bőr minden más egyéb tisztáltságait. Ára egy kor-ónak, használati utasítással együtt, 1 frt 50 kr. Dr. Lengyel orvosi Benzoé-szappana a legalkalmas szappan, a bőrt gyengéd és finomra teszi, hivatva van a nyirbalzsam hatását előmozdítani. Ára 60 kr. Kapható minden jobb gyógyszerárban, Főraktár: Torók József gyógyszerárban, Budapest, király-utca 12. — Aradon: Ring S. gyógyszerésznél.

1890. aug. 164. sz. 1890. aug.

BUDAPESTI SZEMLE

A M. Tud. Akadémia megbízásából szerkesztő

GYULAI PÁL.

TARTALOM:

A római birodalom provinciái. (I.) — Király Páltól. A csillagászat történelmi jellemvonásai. — r.—s. Az etikai determinizmus elmélete. (VI.) Pauer Imrétől. Az ipari kartellekről. (I.) — Mándello Gyulától. A reformáció hatása a román népre Erdélyben. (II.) — Moldován Gergelytől. A régi Magyarország utolsó éveiben. Regény. (V.) — Pálffy Alberttől. Költemények: A philister. — Kozma Andortól. — Útban — Csengeri Jánostól. Scherer Edmund. — t. — Burgonyakeményíté gyárak felállításáról hazánkban. — Mudrozy Páltól. Értesítő. Bartók L.: Erdőzűgás. — f. — Kanyaró Ferenc: Zrinyi ismeretlen munkája. — d. — Acsay Ferenc: A prózai műfajok elmélete. — Ifs. — Magyar középiskola. — m. Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentesen küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

Legjobb és Leghírnevesebb
Pipere Hőlgypor
La VELOUTINE
Különleges Rizspor
BISMUTAL VEGYÍTVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ.
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Gyakorlati tanácsok
a házi és nyilvános nevelés körében.
Anyák és nevelők tanulságára, népszerű előadásban.
Irta
Szvorényi József
főgymnas. igazgató, a magyar tudom. akadémia tagja.
Ára füzete 2 frt, diszkótésben 3 frt.
Tartalom: A család és annak központja az anya. — Az első nevelés. — Az első nevelés folytatása. — Szeretet és türelem a nevelésben. — A közép- vagy iskolai nevelés. — A korviszonyok hatása nevelésünkben. — Példa a nevelésben. — Jellemképzés a nevelésben. — Az álműveltség szükségessége a nevelésben. — A végső vagy befejező nevelés. — Testi nevelés.

34. SZÁM. 1890. BUDAPEST AUGUSZTUS 24. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Különleges feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 12 frt, félévre 6 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre 6 frt. Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt, félévre 4 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt, félévre 3 frt. Kétfoldi előfizetőknek a postaiilag meghatározott vidéki postaiilag

A SZINÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

E hó 15-dikén érdekes kiállítás nyílt meg Budapesten, a városligetnek abban az épületében, mely az 1885-iki országos kiállítás alkalmával a képzőművészeteknek volt csarnoka. A mostanihoz hasonló tárlat még nem volt az országban, ez az első ebben a nembn. Színészeti kiállítás. Védnökségét Mária Valéria főhercegnasszony vállalta el a megnyitáson gr. Szapáry Gyuláné, a jelenlegi miniszterelnök neje által képviseltette magát. Sokan elképzelni sem tudják, mi lehetne egy színészeti tárlaton kiállítható. Az életet utánzó deszkák, a melyekről azonban hiányzik a legérdekesebb, a legfőbb: az élet maga? A színművészetnek külső, többé-kevésbé alsóbb rendű eszközei, a díszletek, a színpadi kellékek, a gépezetek, melyek a működő színpad által nyújtott képnek csak a keretét szolgáltatják, de maga a lényeg, a kép nincs meg a közepében? A színművészet fejlődésének megmaradt emlékei, holott a magyar színművészet még csak száz esztendő, s e száz esztendőnek az első feléből alig maradt reánk valamely érdekesebb emlék, mely a figyelmet magára vonhatná és lekötne? De a ki a városligeti kiállítást meglátogatta, meg fog győződni róla, hogy nyújt biz az érdekes szemlélni valót annak is, a kit oda a kíváncsiságnál egyéb nem vezet. Az pedig, a ki művelődési történetünknek a színpad által képviselt szakát a köznapinál nagyobb figyelemmel kísérte, vagy épen tanulmánya tárgyává is tette:

szetnek külső, többé-kevésbé alsóbb rendű eszközei, a díszletek, a színpadi kellékek, a gépezetek, melyek a működő színpad által nyújtott képnek csak a keretét szolgáltatják, de maga a lényeg, a kép nincs meg a közepében? A színművészet fejlődésének megmaradt emlékei, holott a magyar színművészet még csak száz esztendő, s e száz esztendőnek az első feléből alig maradt reánk valamely érdekesebb emlék, mely a figyelmet magára vonhatná és lekötne? De a ki a városligeti kiállítást meglátogatta, meg fog győződni róla, hogy nyújt biz az érdekes szemlélni valót annak is, a kit oda a kíváncsiságnál egyéb nem vezet. Az pedig, a ki művelődési történetünknek a színpad által képviselt szakát a köznapinál nagyobb figyelemmel kísérte, vagy épen tanulmánya tárgyává is tette:

érdeklődéssel fog megállapodni a kiállításnak nem egy tárgya vagy csoportja mellett s műértő szemmel fogja fölsmerni, hogy a mi első pillanatra jelentéktelennek látszott, a mi mellett a laikus talán közönylenül halad el, az a magyar színművészet történetében egy-egy nevezetes epizódot, talán határkövet jelez. Hogy a kiállítás színészetiünk egyszázados fejlődésének teljes képét nyújtana, arról természetesen szó sem lehet. Már csak azért sem, mert, mint említettük, e kiállítás az első kísérlet nálunk ez irányban, s mint minden új vállalkozásnak, ennek is küzdeni kellett a kezdet nehézségeivel. Hogy a hazában szerteszóra még föl található színészeti emlékek legalább nagyjából összegyűtessenek, arra nem volt sem elég idő, sem pedig, valljuk meg, elég érdeklődés. S így a kiállítás

Jókai és Jókainé emléktárgyai. Részlet a Feleki-pár szobájából. Szigligeti Ede emléktárgyai.

FJÓRA A «KIRÁLYFOGÁS»-BAN.

A «PIROS BUGYELLÁRIS»-BAN.

CZIGÁNY PANNA A SÁTORNÁL.

AZ «INGYENÉLŐK»-BEN.

A «CZIGÁNYPRINCZ»-BEN.

MILIMÁRI.

ÁRVA ZSUZSKA.

CZIGÁNY PANNA.

TURI BORCSA.

BLAHÁNÉ KÜLÖNBÖZŐ SZEREPEIBEN.

Strelisky főúti útán.

meim hálószobába menve, szemem írásztalomon akadt meg, mely félig nyitva állott. Észrevettem, hogy valaki felnyithatta, de arra már nem ért rá, hogy ismét be is csukja.

Pénzt vagy ékszereket senki sem kereshetett, mivel ilyesmit tűzmentes szekrényekben tartottam, melyeket az utolsó nagy tűzveszély után Londonban csináltattam. Tehát leveleket vagy egyéb irományokat kerestek. A fiókban minden össze-vissza volt túrva, és egy nagy csomó, melyben fivérem leveleit tartogattam, eltűnt.

Elhívtam a rendőrmestert, de miután kijelentettem, hogy értékes tárgyat nem vesztek el, a levelek pedig öt alig érdekelték, a vizsgálatot csak felületesen vezette, mert szerinte a tolvaj alig lesz kézrekeríthető. A császár, kinek a dolgot panaszképen elmondtam, meghagyta a rendőrminiszternek, hogy neki negyvenleves óra alatt kimerítő jelentést tegyen, esetleg a tet-

PÁLMAI ILKA «MAGDOLNÁ»-BAN.

HEGYI ARANKA MINT SAFFI A «ZIGÁNYBÁRÓ»-BAN.

LIGETI IRMA.

PÁLMAI ILKA A «PÁRISI ÉLET»-BEN.

test kére kerítse. A határozott parancs megette hatását, mert nem negyvenleves, hanem tíz óra múlva a csomag megkerült, a mennyiben azt a városi postán megkaptam. Egyetlen levél sem hiányzott belőle, de a pecséteken minden ügyes kezelés dacára a bontás jelei meglátszottak.

Másnap ugyancsak a városi postán névtelen levelet kaptam, melyben egy régi jóakaró barát arra int, hogy Athenais nevű francia komornát azonnal távolítsam el, mivel a nevezett nő a titkos rendőrség szolgálatában áll.

Erre a császár személyesen vette vallatásra a francia nőt, mert a rendőrminiszter azt jelentette, hogy arról tudomása nincsen.

Vége a nő bevallotta, hogy egy nagy ur biztatása folytán lassanként minden irományaimat kiszolgáltatta, de ezeket ismét vissza is rakta. Csak az utolsó kísérlet nem sikerült, mert az egyik alkulus hegye beletörtött a lakatba, minek folytán a fiókot nem zárhatta be. Ama nagy úr nevét azonban még akkor sem árulná el, ha minden darab húsát izenként szednék le testéről. Kéréssemre a császár nem folytatta a vallatást. Én pedig tíz perc alatt kivettem a nőből a veszélyes titkot, mely különben már az első pillanattól kezdve megszünt előttem titok lenni.

Ily hatalmas ellenséggel szemben csakis hasonló fegyverrel lehetett volna megküzdeni, mire tekintettel a fennálló viszonyokra, még gondolni sem akartam.

(Folyt. köv.)

HEGYI ARANKA MINT NEVERSI MÁRIA.

EGYVELEG.

* A földgömb legtermékenyebb vidéke Oroszországban van a Kárpátok és Úral hegység között. Vannak itt oly vidékek, hol a gabna 70 év óta folyvást jó termést ad, bár soha sem trágázzák.

* Az énekesnők fizetésének óriási arányai I. Napoleon idejében kezdődtek, ki Catalani asszonynak két havi szabadság mellett 100,000 frankot adott; de a híres énekesnő mégis megszökött Párisból Londonba, hol kétszer annyit adtak neki. Lind Jennynek Barnum minden fellépéért utiköltséget s öt kisérőjének ellátásán kívül 2000 forintot fizetett. Elsner Fanny, a híres tánczosnő, 10 havi amerikai körútja alatt 280,000 forintot szedett 68-ze. Patti minden fellépéért 8000 forintot kap.

* Az idő pénz. Sidneyben egy szerkesztő dívatba hozta, hogy minden látogatója az előszobában belépti díjat tartozik fizetni, egy órai látogatásért 10 shilling, félórátért 6, negyedórátért 3 shilling jár.

A VILAMOSSÁG A HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN.

A különféle táviró és távbeszélő (telefon) villamos készülékek mai napság nem tartoznak többé az érdekes újdonságok közé.

Némely helyen előbbre vannak a kezeles dolgában, másutt — mint például nálunk — majd csak évek múlva érnek oda, hova az angolok, francziák vagy németek már régen eljutottak.

Mindamellett a villamosság helyesebb és kiterjedtebb alkalmazása majd csak ezental várható.

Eddigél a táviró és távbeszélő készülékek kivül, csakis a villamos világításnak jutott valamely nagyobb szerep és pedig:

a) Ostromzár alá vett várak védelmenél és támadásánál;

tek, nem világították meg kellőleg. Mostanában oly villamos világítási készülékekkel rendelkeznek, melyek a terepre, mérőföldre terjedő távolságban, oly erős és beható világosságot vetnek, hogy még a legesekélyebb tárgy fényképezése is lehetővé válik. Az ily módon eszközölt világítás bár meddig tartható, de egy pillanat alatt megis szűnik, mikor aztán minden ismét az előbbi sötétségbe visszaesik.

Igy aztan az ostromló had nem folytathatja munkáit, a nélkül, hogy ezt a várbeliek észre ne vegyék, míg másrészt amazok a várat is szemmel tarthatják, ha ott talán meglepő kirohanásokra készülnek.

Midőn Bazaine tábornagnak az ellene folytatott árulási perben Aumale herceg szemére vetette, hogy Bazaine, Frigyes Károly herceg ostromhada ellen, soha sikerült éjjeli kirohanásokat nem tett: Bazaine azt válaszolta, hogy

előtti nyílt téren nyolczvan lépésnyi távolságban oly pokoli gyorstűzbe jutottak, melyet a világ semmiféle katonája ki nem tarthatott volna.

Éjjeli kémszemlére induló tábori csapatok szintén nagy hasznát vehetik a villamos világításnak.

Mihelyt felfedezhető, hogy az ellenség állandósai már közel lehetnek, a csapat parancsnoka valamely emelkedett pontról, vagy ennek hiányában valamely fa tetejéről, az előtte fekvő terepre több irányban ráveti a villamos fénygarmadát, midőn aztán a helyzet tisztán felismerhető.

Hadihajók különösen a sötétben közeledő torpedók ellen védelmezhetik magukat a villamos fénynyel, miért is ellenség előtt nyílt tengeren éjszakának idején rövid időközökben folyton a villamos világításra szorulnak. Nagyobb angol és francia hajóhadak most béke idején is alkalmazzák a villamos készüléket ködös idő-

PÁLMAI ILKA MINT TÜRÖK ZSÓFI A «PIROS BUGYELLÁRS»-BAN.

HEGYI ARANKA «APAJUNE»-BAN.

A NÉPSZINHÁZ PRIMADONNÁI.

b) tábori csapatoknál éjjeli kémszemlék alkalmával és

c) a hajóhad különféle működésénél.

A mi az elsőt illeti, tudjuk, hogy valamely ostromzár alá vett várat, vagy nagyobb erődöt az ellenség nappal lövöldözi, míg éjjelenként futó árkok, vigatónyok és egyéb támadási célokra szolgáló földmunkák készülnek.

A villamosság alkalmazása előtt ugynevezett világító-golyókat löttek ki kisebb bomba-mozsarakból, melyek bizonyos magasságban szétrobantva, a bennük foglalt és különösen e célra készült anyag néhány másodpercig meglehetősen világosságot vetett a terepre.

Ezen rövid időt arra használták fel, hogy a készülők munkáit felismerve, ezek folytatását a tűzérseg segítségével lehetőleg megakadályozhassák. Így például, 1849 május 10-iktől kezdve, Henczi tábornok éjjelenként gyakran használta világító golyóit, de ezek a budai hegyek tört terepét, hol a magyar sereg réstörő ütég állandósai készül-

ezért csakis a poroszokat kellene kérdőre vonni, kik Metzet éjjelenként villamos készülékekkel oly fényesen kivilágították, hogy az utcákon olvasni lehetett. «Mihelyt én 10—15 ezer emberrel — mondá a tábornagy — kirobantam, három annyi poroszt találtam magam előtt, mert az ellenség ördögös gépeivel minden egyes mozdulatimat megfigyelhette.»

Az oroszok már Plevna ostrománál használták a villamos világítást, csak hogy Ozman pasa, kinek talán egy jóra való lámpása sem volt, e tekintetben túljárt Skobelev és Schilder Schuldner ezben. Mihelyt az oroszok a kolük-i dombról a villam vakító fénygarmadát az agyagból és sárból készült sáncokra vetették, ezekben a török redifek és nizamok úgy elbujtak, hogy még rongyos papucsuk sarkát sem lehetett meglátni.

Erre aztán az oroszok oly hiedelemben, hogy a törökök javában alusznak, rohamoszlopaikat szép csendesen előre vezették; ámde a sáncok

ben vagy oly tengeri utakon, melyeken gyors árásu gőzösök közlekednek, miáltal az összeütkezés esélyei nagyon megfogytak.

Magától értetődik, hogy miután háboruban mindkét fél használhatja az új találmányt, az előny mindig azé lesz, ki azt helyesen és kellő időben fogja alkalmazni.

Költséghimélés tekintetéből olcsó pénzen vásárolt ódon szerű készülékekkel és felületesen begyakorolt emberekkel, bizonyára csakis kudarcot lehet vallani.

AZ ORVOSI TUDOMÁNY A HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN.

Tudvalevő dolog, hogy háboruban az ember élete semmit sem nyom a latban. Ha néhány óráig tartó harcban huszezer ember közül három vagy négy száz elesik és kétszer ennyi nyomorékká lesz, ezt csekély veszteségnek nevezik. Az a vitéz, bátor és kemény katona, ki miné

Hétfőn, augusztus 25-én nyitattik meg

Hirsch testvérek áruháza

Budapest, IV., váci-utca 3. szám alatt
(az újonnan épült palotában).

Mint hogy hazánk fővárosában, mely világvárossá fejlődött, eddig nagy szabású áruházak nem léteztek, indíttatva éreztük magunkat a párisi nagy áruházak mintája szerint a fővároshoz méltó és eddig helyben páratlanul álló

női és uri divat-áruházat

alapítani. — Általánosan részesülő jó hírnevűknél fogva azon reményben vagyunk, hogy legszigorúbb pontosságunk a n. é. közönség elismerését elnyerendi, és bátorokunk dús választékú raktárunk szíves megtekintésére tisztelettel meghívni.

A legolcsóbb szabott árak minden egyes darabon föl vannak tüntetve.

A n. é. közönség becses jóindulatát kérve, vagyunk mély tisztelettel

Hirsch testvérek

Budapest, IV., váci-utca 3. sz.

Este villany-világítás.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárnál kapható:

Zöld Könyvtár.

(Csinos, zöld vászonkötésű kötetekben.)

- Boros Mihály válogatott kisebb munkái.** 2 frt.
- Fáy András eredeti meséi és aphorizmái.** Negyedik kiadás. 1 frt 60 kr.
- Győrffy Iván. Tréfás versek.** Humorgyöngyök gyönyörködtető gyűjteménye. 80 kr.
- Hufeland Kristóf Vilmos dr. Makrobiotika** vagy hogyan hosszabbíthatjuk meg életünket. Dr. Klencke átdolgozása nyomán, ford. Kemény Fülöp. 1 frt 60 kr.
- Jókai Mór válogatott beszélei.** Második kiadás. 1 frt 60 kr.
- Tartalom: I. A Bárdy család. — A jó öreg asszony. — A kalózkirály. — Petky Farkas leányai. — Bacsó Tamás.
- II. A Hargita. — A khánok utódja. — Történetek egy ócska kastélyban. — Valdivia.
- Kane a sarkutazó.** A második Grinnel-expedíció sarkutazása Dr. Kane E. K. műve után. Bevezetéssel ellátva. 1 frt 60 kr.
- Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben.** A költő arcképével. II-ik kiadás. 1 frt 60 kr.
- Yezsek és elbeszélések. — Szinművek.
- Kisfaludy Sándor összes regéi.** A költő arcképével. 1 frt 60 kr.
- Tartalom: I. Előszó. — Csobáncz. — Títika. — Somló. — Dobozi Mihály és híveise. — A szent-mihályhegyi remete. — A megboszlult hitesség. — Gyula szerelme.
- II. Kemend. — Döbrönte. — Szilgí. — A somlói vérszűrt. — Esegvár. — Micz bán. — Frangyepán Erzsébet. — Balassa Bálint. — Viola és Pipacs vagy hamis barát.
- Kugge Adolf br. Érintkezés az emberekkel.** Fordította Nagy István. 1 frt 80 kr.
- Kulifay Ede. Magyarország története.** A legrégibb időkől korunkig. 1 frt 60 kr.
- Kulifay Ede. A szabadság hősei és vértanúi.** Lapok a magyar történelemből. 1 frt 60 kr.
- Legouvé Ernest. Atya és fia** a tizenkilencedik században. Fordította Feleki József. Gyermek- és serdülő-kor. Ifjú-kor. 1 frt 60 kr.
- Magyar közmondások gyűjteménye.** Különös tekintettel az életbölcsekre és a nevelésre. (Több mint hater ezer közmondás.) Rendszerbe foglalta Almásy János. 1 frt 40.
- Mathews Vilmos dr. Hogyan boldogulunk?** Fordította és jegyzetekkel ellátta Polgár. 1 frt 60 kr.
- Német beszédek.** Irták: Ebere György Heyne Pál, Spielhagen Frigyes, Stifter Adalbert, Storm Tivadar, Zschokke Henrik. 2 frt.
- Orosz beszédek.** Első kötet. Irták Puskin S., Gogol M., Krylov J., Dosztojevskij T., Turgenyev I. 2 frt.
- Második kötet. Irták: Gogol Miklós, Kochanovszkyné, gróf Sallóhub, gróf Tolstoj L. N. 2 frt.
- Harmadik kötet. Irták: Turgenyev Szergejev Iván. 2 frt.
- Pestalozsi Henrik. Lénárd és Gertrud.** Magyarította Zsengery Samu. A szerző életrajzával. 2 frt.
- Könyves Tóth Kálmán. Falusi történetek.** 1 frt 40 kr.
- Tartalom: Nemzetes ur ördöge. — Javasszony keresztliánya. — A keresztlevél. — A honvéd árnya. — Hítelnép asszonyág és kedves férje. — Tékési Bácsi és mostoha fia. — Újvidéki Zsófi. — Szegény teenszszony. — Karácsony angyala. — A pénz árnyéka. — Rebeka, a szegény zsidóleány. — Miért némult el a vörös kakas. — Söprinyél a házasságruntó. — Az eilant hónap, vagy hová lett a februárius. — Csak néhány hajszál. — A vasuti őr. — A szél hozta, a víz vitte.
- Tündérmesék.** A legkedveltebb gyűjteményekből összeállítva. Negyedik kiadás. 80 kr.
- Wieland. Az Abderiták.** Ford. Farkas Albert. 1 frt 40 kr.

SCHLICK-féle Vasöntöde és Gépgyár Részvény-Társaság Budapest.

Gyár és irodák: Városi iroda és raktár: VI., külső váci-ut 1696-99. sz. VI., Podmaniczky-utca 14. sz. Ajánlja kintinó és szilárd szerkezetű, számos első díjjal kitüntetett:

SCHLICK-féle szab. 2 és 3 vasu ekéit

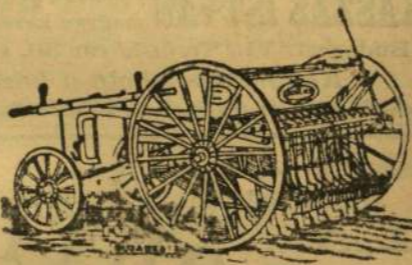
és szabadalmazott mélyítő ekéit, mélyítő-ekéit önzetékkel, eredeti Schlick és Vidats-féle egyvasu ekéit, talajmivelő eszközeit, boronáit és rügtörő hengereit

Schlick-féle szab. Haladás sorbavetőgépeit.

Szóróvető gépek, többvasu ekékre alkalmazható tengeri- és répa-ültető készülékek. Készletben vannak továbbá: gőz- és járgányoséplő készülékek, gabonatisztító rosták (Baker és Vidats rendszer), takarmánykészítő gépek, tengeri-morzsolók és daralók, örlőmalmok és olajmalmok-be rendezések. — Eredeti amerikai kéve-kötő és marokrakó arató gépek és fűkaszázó gépek.

Legjutányosabb árak.

Előnyös fizetési feltételek.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérletve.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárnál kapható:

Az egyévi önkéntes

a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben.

Kézikönyv

EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,

továbbá

papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján

HITELES FORRASOKBÓL

(törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból)

szerkeszté

KACZIÁNY GÉZA

magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy.

Írálymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás.

A teljes munka ára egy kötetben fizetve 1 frt 20 kr.

Külön: I. füzet, 80 kr. — II. füzet (vége), 40 kr.

ELSŐ RÉSZ. A védtörvény és a katonai szolgálat általános elvei. A véderő-törvény. — Területi beosztás, hadkiegészítő hatóságok. — A rendes sorozás előmunkálatai. — Kedvezmény a tanulók számára a jelentkezés körül. — Az állításra kötelezettek tilos megújíniuk. — A szolgálatról való mentesség kedvezményének érvényesítése. — A póttartalék.

MÁSODIK RÉSZ. Az egyévi önkéntesek. A védkötelezettség és tényleges szolgálat tartama. — Az egyévi önkéntesség főtételei. — A fogymnasiumokkal és főreáliskolákkal egyenjogú intézetek. — A tudományos képzettség igazolása felvételi vizsga által. — Az egyévi önkéntesek jogai. — A folyamódványok benyújtása és okmányolása. — Az orvosnövevények, gyógyszerészek- és állatorvosokra vonatkozó külön szabályok. — A hadköteles kor előtt folyamódók felváltása. — Egyévi önkéntesek felváltása sorozás utján. — Az egyévi önkéntesek jog megadása. — Az önkéntesi jog megadása póttartalékosok részére. — Az önkéntesi jog megadása háború ideje alatt belépőknek. — Szabad választás a szolgálati kedvezmények között. — A honvéd-önkéntesek. — Az egyévi önkéntesek jog elvesztése. — Önkéntesek, kik hivatászerű hadapródok akarnak lenni. — Tengerész-jelöltek felvétele a hadi tengerészhöz.

HARMADIK RÉSZ. A tényleges szolgálat. A szolgálat megkezdése, elhalasztása. — A szolgálat első éve. — Athelyezés más csapatba, saját költségén szolgálat lakása, becsületügyi eljárás. — Az önkéntes-iskola. — A honvéd-önkéntes nevelésre szükséges okmányok. — A vizsga elhalasztása, le nem tevése. — Az egyévi önkéntesek második tényleges szolgálati éve. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatát a hadi tengerészhöz. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatát a katonai igazgatási szakoknál. — Az egyévi önkéntes orvosnövevények tényleges szolgálatát. — Az egyévi önkéntes gyógyszerészek tényleges szolgálatát. — Az egyévi önkéntes állatorvosok tényleges szolgálatát. — A póttartalékosok egyévi önkéntes szolgálatát. — Az egyévi önkéntesek kezelése háború (mozgósítás) esetén. — Kedvezmény a főiskolák hallgatói számára.

NEGYEDIK RÉSZ. Tartalékosok és póttartalékosok. A póttartalékosok katonai kiképzetése. — Fegyvergyakorlatok. — A tartalék-legénység fegyvergyakorlati. — A tartalék-tisztek (katonai hivatalnokok) és hadapródok (segéd-orvos-helyettesek) egyver- (szolgálati) gyakorlatai. — Athelyezés a honvédségbe. — Elbocsátás és kilépés a hadseregből (honvédségből) — Ugyirat-minták az első és második részhez. — Ugyirat-minták a harmadik és negyedik részhez.

VASÁRNAPI UJSÁG

35. SZÁM. 1890.

BUDAPEST AUGUSZTUS 31.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 • Csepán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 • Csepán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 • Külföldi előfizetésekre a postaiilag meghatározott viteldij is csatolandó

BUGÁT PÁL.

(1793—1856.)

KÉT NEVEZETES tudományos testület érte meg mostanában fennállásának 50-ik évfordulóját: a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése és a magyar kir. természettudományi társulat. Mindkettőnek, különösen pedig ez utóbbinak érdemei tudományos haladásunk körül köztudomásúak, s habár tagadhatatlan, hogy az újból szervezett polytechnikum, a Trefort által emelt s a tudományos fejlődés mai állásához mért berendezési budapesti egyetemi épületek és intézetek, s számos más tényező jelentékeny hatással voltak a hazai természettudományok felvirágoztatására, még is kétségtelen, hogy ez a két társadalmi és irodalmi uton működő testület szintén a jelentékeny tényezők közé tartozik haladásunk ez utjában, s hogy a negyvenes évek eleje, midőn e két testület működését megkezdte, a természettudományok magyar nyelven művelésére vonatkozólag még főleg csak úttörő kísérleteket talált. Ezért épen nem túlzott az az állítás, hogy a természettudományok művelése hazánkban lényegileg ennek a két testületnek megalakulásával kezdődik, s ez a társadalmi mozzanat volt az életerősnek bizonyult mag, melyből hazai tudományos életünknek e nem csekély fontosságú ága felvirágozott.

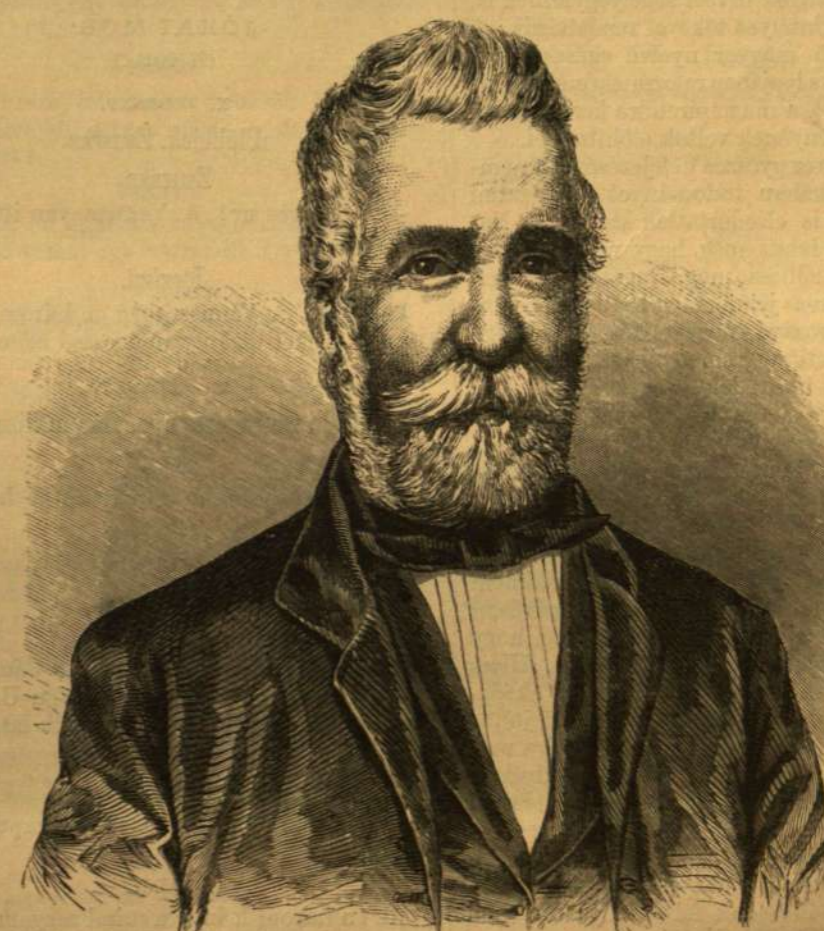
Kegeletes munkát teljesítünk tehát most, midőn az orvosok és természetvizsgálók Nagy-Váradon tartott jubiláris vándorgyűlése alkalmából bemutatjuk annak a kiváló férfiúnak arcképét, ki e ma már oly hatalmasá lett két testület alakulásának kezdeményezője s az első korszakokban szellemi vezetője volt.

Bugát Pál, mint az számos más úttörővel is történelmi szokott, az évek hosszú során keresztül meglehetősen ferde világításban volt az utókor előtt feltüntetve, s a nagy közönség nem ismeri Bugátot, «a magyar orvosok Kazinczyját», mint őt Chyzer elnevezte, hanem csak Bugátot, a szenvedélyes és nem mindig szerencsés nyelvűjtőt. Pedig Chyzer hasonlata nem frázis. Az igazságos utókor nyíltan elmondja s tudja, hogy nem vét a nagy reformátor nagy érdemei ellen, ha elmondja, hogy Kazinczy mint költő és író nem tartozik az elsőrendűek közé. Azért az ő nagysága mint irodalmi agitátor örök időkre meg van alapítva. Bugátot sem ismeri az, ki őt, mint orvost és természetbuvárt, avagy akár csak mint nyelvész tanulómozgató, s is agitátor volt, ugyanazzal a buzgalommal és kitartó lelkesedéssel meg-

aldva, mint a széphalmi apostol, s telve azzal a hazafias tüzzel, mely a magyar renaissance nagy alakjait század első felében nemzetünk szerencséjére osztatlan hévvel lelkesíté. Ilyen volt ez a férfiú. Csaknem két évtizeden át szerkeszti az «Orvosi Társ», hogy a magyar szaktereket összegyűjtse s új-új tevékenységre buzdítsa; szaktudományának minden ágából igyekszik egy-egy jelesebb művet lefordítani; hogy a magyar nyelv e téren is felvirágozzék, nyelvészeti kutatásokat tesz; egyesületeket létesít, alapítványokat szerez, minden gyűlésen megjelenik, hogy lelkesítsen; tömérdek levelet ír s hazafiai buzgalmától elragadtatva, az első vándorgyűlésen kimondja nyilvánosan, hogy ő még «az angyalokkal is magyar nyelven beszélne, ha azok beszélni tudnának.» S rögtön három alapítványt tett Schuster János nevére, főképen azért, mert «Schuster azon átmeneti kor hajnalában élt, midőn még magyarnak lenni Magyarhonban nem dicsőség, mint inkább — ha

nem gyalázat is — legalább szánakozás, lenézés és elmellőzés levén sorsa, ő üldözötve, úgyszólván lopva nevelt — német eredetű létere — magyar orvosoknak bennünket.» Igen, ez a lelkes magyar Bugát volt az, ki a magyar orvosi irodalmat megteremté, s ő volt az a magyar ember, ki saját költségén hozott be s nevelt fel egymásután nyolcz esángó ifjút, hogy nemzetünknek még elszakadt tagjait is megmentse, s megtartsa magyarnak. Ki ezt az utolsó lehetetig hazája javáért dobogó szívet nem ismeri, esetleg kemény kritikát is mondhat szakirodalmi működéseknek egyes ágai felett s gúnyolódhatik orvosi műszavain, melyek egy része már elavult. A kulturtörténet írja azonban kalapot emel Bugát emléke előtt: magyar volt minden ízében s apostol az önfeláldozásig.

Egyszerű iparos-szülők gyermeke volt. Gyöngyösön 1793-ban april 12-én született. Ugyanott, majd Egerben végezte első tanulmányait s 1811-ben jött Pestre az egyetemre, orvosi tanfo-

BUGÁT PÁL.